

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Finansministeren

Stortinget
Utenriks- og forsvarskomiteen
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
18/4768 -

Dato
5.12.2018

Vedrørende representantforslag 42 S (2018-2019)

Jeg viser til representantforslag 42 S (2018-2019) fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Kari Elisabeth Kaski og Petter Eide om en ny og tydelig politikk overfor Saudi-Arabia.

Forslagsstillerne fremmer syv forslag. Nedenfor følger mine vurderinger av de to forslagene som gjelder Statens pensjonsfond utland (SPU):

«6. Stortinget ber regjeringen igangsette en gjennomgang av alle investeringer i våpenselskaper gjennom SPU for å se om SPU er investert i flere selskaper som leverer til de krigende partene i Jemen, og komme tilbake til Stortinget med dette i den årlige stortingsmeldingen om Statens pensjonsfond.

7. Stortinget ber regjeringen foreta en grundig gjennomgang av alle SPUs nåværende investeringer i Saudi-Arabia for å sikre at de er i tråd med fondets etiske rammeverk og ikke bryter menneskerettighetene, og komme tilbake til Stortinget med dette i den årlige stortingsmeldingen om Statens pensjonsfond.»

De etisk motiverte retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPU gjelder selskaper, og inneholder etiske kriterier som er basert på selskapers produkter eller på deres atferd. Kriteriene er basert på et klart felles verdigrunnlag i den norske befolkningen og på internasjonale standarder og prinsipper.

Det *produktbaserte* våpenkriteriet innebærer at fondet ikke skal være investert i selskaper som selv eller gjennom enheter de kontrollerer produserer våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper. Ved utgangen

av 2017 var 20 selskaper utelukket under våpenkriteriet. De *atferdsbaserte* kriteriene er knyttet til uakseptabel risiko for at selskaper medvirker til eller selv er ansvarlig for grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene, alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner, alvorlig miljøskade, grov korrupsjon eller andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer. Ved utgangen av 2017 var 28 selskaper utelukket under atferdskriteriene.

I tillegg har Finansdepartementet fastsatt en bestemmelse i mandatet som er gitt til Norges Bank, jf. § 3-1 andre ledd bokstav c, som sier at fondet ikke skal være investert i rentebærende instrumenter utstedt av stater eller statsrelaterte utstedere i de unntakstilfeller der departementet har avskåret slike investeringer på bakgrunn av at det er vedtatt særlig omfattende FN-sanksjoner, eller andre internasjonale tiltak av særlig stort omfang rettet mot et bestemt land og Norge har sluttet opp om tiltakene. Fondet skal heller ikke være investert i selskaper som selger våpen eller militært materiell til stater som er omfattet av dette såkalte statsobligasjonsunntaket. For tiden gjelder dette Nord-Korea og Syria.

Etikkrådet overvåker fondets portefølje kontinuerlig og mottar regelmessige rapporter om selskapers mulige tilknytning til produksjon av ulike våpentyper som kan være grunnlag for utelukkelse av selskaper. På bakgrunn av dette foretar Etikkrådet egne undersøkelser og kontakter aktuelle selskaper. For atferdskriteriene undersøker Etikkrådet selskaper og områder der risikoen for brudd på retningslinjene anses størst.

Skulle en innføre en praksis med å utelukke selskaper på bakgrunn av salg av et produkt som ikke omfattes av produktkriteriene i retningslinjene, til en stat som er i krig eller konflikt, men ikke er omfattet av statsobligasjonsunntaket, vil dette innebærer at en fraviker den brede oppslutningen i Stortinget om at fondet ikke skal være et utenrikspolitisk virkemiddel. Vi har andre og mer hensiktsmessige virkemidler som ivaretar norsk utenrikspolitikk.

Investeringsstrategien for SPU tar utgangspunkt i en strategisk referanseindeks fastsatt av Finansdepartementet. I indeksen inngår aksjer og obligasjoner. Referanseindeksen for aksjer er basert på indeksen FTSE Global All Cap fra indeksleverandøren FTSE Russell. Indeksen består av segmentene utviklede aksjemarkeder, avanserte fremvoksende aksjemarkeder og sekundære fremvoksende aksjemarkeder. Indeksleverandøren har kunngjort at Saudi-Arabia vil inkluderes i indeksen FTSE Global All Cap i mars neste år. I lys av økningen i aksjeandelen har departementet satt i gang et arbeid med å vurdere sammensetningen av referanseindeksen for aksjer. Departementet har i den forbindelse bedt om råd og vurderinger fra Norges Bank, blant annet om justeringsfaktorene og sammensetningen av fremvoksende markeder i referanseindeksen. Banken er også bedt om å gjøre rede for sine erfaringer med investeringer både i fremvoksende markeder og markeder som ikke inngår i referanseindeksen, samt sitt rammeverk for styring og kontroll av den særskilte risikoen i disse markedene. Som for valutaer i obligasjonsindeksen, skal det ikke tas inn

nye markeder i fondets referanseindeks for aksjer før det er tatt en beslutning om sammensetning av denne.

Finanskomiteen uttalte i sin innstilling om meldingen *Statens pensjonsfond 2018* at når SPU's referanseindeks utvides til å omfatte land hvor det er grunn til bekymring for menneskerettighetssituasjonen generelt, er det viktig at retningslinjene for observasjon og uttrekk gjennomgås og operasjonaliseres slik at de er tilstrekkelig robuste i forhold til utfordringene i disse markedene. Finansdepartementet ba i brev 28. juni 2018 Etikkrådet om å gjøre rede for sitt arbeid med menneskerettighetskriteriet. Departementet mottok rådets redegjørelse 13. november 2018. Etikkrådet beskriver i brevet sin tolkning av kriteriet og hvordan det arbeider med saker under kriteriet. Rådet peker også på flere utfordringer og dilemmaer, og viser til at det i 2019 tar sikte på å gjennomføre en evaluering av sitt arbeid med kriteriet. Departementet vil omtale Etikkrådets redegjørelse i meldingen om Statens pensjonsfond som legges frem våren 2019.

Jeg anser på denne bakgrunn at det ikke er hensiktsmessig med særskilte gjennomganger som foreslått i punktene 6 og 7.

Med hilsen

Siv Jensen

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Utenriksministeren

Stortinget
Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Anniken Huitfeldt
0026 Oslo

Oslo, 2. januar 2019

Det vises til brev av 21. november med anmodning om Utenriksdepartementets uttalelse til Dokument 8:42 S (2018-2019).

Regjeringen er svært bekymret for menneskerettighetenes kår i Saudi-Arabia. Dette gjelder ikke minst fengsling av menneskerettighetsforsvarere, økt bruk av dødsstraff, og mangel på respekt for ytringsfrihet og kvinners rettigheter.

Beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere prioriteres høyt av Norge. Overfor saudiske myndigheter har vi gjentatte ganger tatt opp arrestasjonene av saudiske menneskerettighetsforsvarere, og vi har samtidig oppfordret på det sterkeste til etterlevelse av internasjonale menneskerettighetsforpliktelser. Dette skjer både direkte med saudiske myndigheter i Riyadh og Oslo, og i multilaterale fora som FNs menneskerettighetsråd i Genève. I tillegg deltar den norske ambassaden i Riyadh i rettshøringene til menneskerettighetsforsvarere, når det er mulig å få tilgang til rettslokalene.

Saudiske myndigheter er svært godt kjent med Norges syn på menneskerettighets-situasjonen i landet. Under den siste høringen av Saudi-Arabia i FNs menneskerettighetsråd i november i år, ga Norge fire anbefalinger til saudiske myndigheter; om å beskytte menneskerettighetsforsvarere, spesielt kvinneaktivister og journalister, å sikre at terrorlovgivningen er i samsvar med menneskerettighetene, å avskaffe diskriminering av kvinner og å avskaffe dødsstraff. Innen mars 2019 må Saudi-Arabia varsle FN om hvilke anbefalinger de vil godta.

Saudiske myndigheter har en plikt til å etterleve sine internasjonale menneskerettighetsforpliktelser. Disse forpliktelsene innebærer bl. a. krav om en rettferdig rettergang. Det er myndighetenes ansvar å sørge for at menneskerettighetsforsvarere får utføre sitt arbeid uten å risikere straff og forfølgelse. Norge vil fortsette å følge opp rettssikkerheten til menneskerettighetsforsvarere med saudiske myndigheter.

Det er viktig å støtte og beskytte menneskerettighetsforsvarere i Saudi-Arabia og utenfor landets grenser. Samtidig er det viktig at tiltakene tar hensyn til de man ønsker å hjelpe. Det er krevende for vestlige ambassader å ha direkte kontakt med saudiske menneskerettighetsforsvarere. Kontakt med ambassadene kan eksponere dem og øke risikoen for represalier fra myndighetene. Organisasjoner med god lokalkunnskap har også advart mot å gå ut offentlig med enkeltsaker fordi det kan være kontraproduktivt, både for personen saken gjelder, og for deres pårørende. Dette må tas hensyn til i håndteringen av slike saker. Vi ønsker ikke å sette MR-forsvarere i større fare, og har derfor dialog med nærstående land og relevante organisasjoner for å vurdere hvordan vi best kan gi støtte.

Når det gjelder eksport av forsvarsmateriell, har Norge stått i en annen situasjon enn de fleste nærstående land. Vi har et strengt og omfattende eksportkontrollregelverk, som innebærer at det aldri har vært åpnet for eksport av våpen og ammunisjon (A-materiell) til Saudi-Arabia. Søknader om eksport av annet forsvarsmateriell enn våpen (B-materiell) og flerbruksvarer til militær sluttbruk, har vært gjenstand for grundige vurderinger, særlig når det gjelder risiko for at det aktuelle utstyret kan bli brukt til interne undertrykkingsformål eller i Jemen. Dersom en utførsel er vurdert å utgjøre en uakseptabel risiko for slik bruk, eller til å begå alvorlige brudd på humanitærretten eller de grunnleggende menneskerettighetene, er lisens avslått. Avslag fremgår i de årlige meldingene om eksport av forsvarsmateriell til Stortinget. Vi har ingen informasjon som tilsier at norsk materiell er benyttet i Jemen.

Flerbruksvarer er varer som er utviklet for sivile formål, men som også kan anvendes militært. Dersom en flerbruksvare er for militær sluttbruk, vil lisenssøknader behandles etter retningslinjenes bestemmelser om eksport av B-materiell. Departementet lisensierer løpende eksport av flerbruksvarer til godtgjort sivil bruk, som f.eks. til olje- og gasssektoren.

Etter en helhetsvurdering av den siste tids utvikling, besluttet Utenriksdepartementet den 9. november 2018 at det ikke skal gis nye lisenser for eksport av B-materiell eller flerbruksvarer til militær bruk til Saudi-Arabia. Dette er et uttrykk for Norges strenge eksportkontrollpraksis og føre-var linje. Utenriksdepartementets beslutning baserer seg på en samlet vurdering innenfor rammen av retningslinjene og den uoversiktlige situasjonen knyttet til Saudi-Arabia. I denne forbindelse er det også foretatt en ny gjennomgang av gyldige lisenser, og departementet har kommet til at de få og begrensede sakene ikke representerer en uakseptabel risiko for bruk til intern undertrykking eller avledning til Jemen.

Danmark og Finland kunngjorde 22. november at de også vil avstå fra å utstede nye lisenser for forsvarsmateriell til Saudi-Arabia. Tyskland og Sveits har tidligere besluttet å stanse sin eksport av forsvarsmateriell til landet, mens en rekke andre land (som Storbritannia, Frankrike, USA og Spania) fortsatt tillater eksport.

Når det gjelder representantenes spørsmål vedrørende Statens pensjonsfond utlands investeringer i våpenselskaper og i Saudi-Arabia, viser jeg til det vedlagte brevet fra finansministeren.

Norge samarbeider tett med EU og andre nærstående om menneskerettigheter i Saudi-Arabia. Vår holdning er at tiltak mot andre stater er mest effektive når de har bred internasjonal støtte. På nåværende tidspunkt er det ingen støtte blant våre mest nærstående land for å gjennomføre den type omfattende forslag som representantene framfører.

Regjeringen mener at det er i hovedsak gjennom kontakt og engasjement, gjennom å bruke handlingsrom heller enn å kutte kontakt og gi handlingsrom fra seg, at vi har muligheten til å påvirke den politiske utviklingen i verden. Saudi-Arabia har en betydelig innflytelse i regionen i kraft av sin utenrikspolitiske, økonomiske og religiøse rolle. Utviklingen internt i Saudi-Arabia er også kompleks. Det pågår en samfunnsmodernisering med sosiale, kulturelle og økonomiske reformer, samtidig som store utfordringer gjenstår og menneskerettighetssituasjonen forverres. Det er derfor i norsk interesse å ha diplomatisk kontakt med landet, både for å diskutere regionale spørsmål, og for å ha en dialog om den politiske utviklingen i Saudi-Arabia.

Konsekvensen av flere av forslagene som er lagt fram av representantene vil være at vår kontakt og våre påvirkningsmuligheter blir redusert, også når det gjelder menneskerettighetssituasjonen. Et eventuelt brudd på diplomatiske forbindelser kan få betydelige konsekvenser for vårt engasjement i regionen, som f. eks. Iran, Jemen og Israel/Palestina. Alenegang vil sannsynligvis ikke medføre bedring av menneskerettighetssituasjonen i Saudi-Arabia, men trolig bety at vår evne til å ivareta norske interesser overfor Saudi-Arabia, inkludert bistand til norske borgere, svekkes. Regjeringen ønsker ikke dette. Det er viktig for Norge å opprettholde mulighetene for dialog og påvirkning, framfor å legge opp til brudd, isolasjon og sanksjoner.

Med vennlig hilsen

Ine Eriksen Søreide